

Az Aletta és Bianca szőlőfajták összehasonlító vizsgálata

The comparison of Aletta and Bianca grape varieties

Baglyas Ferenc¹ – Pölös Endre¹ – Pernesz György²

¹Kecskeméti Főiskola, Kertészeti Főiskolai Kar

²Nemzeti Élelmiszerbiztonsági Hivatal

Összefoglalás: Az utóbbi évtizedekben felértékelődött az organikus növénytermesztési szemlélet. A Szőlészeti és Borászati Kutató Intézet Egri Állomásán több olyan bor- és csemegeszőlő fajtát állítottak elő, melyek labruscaíz mentesek, jó lombrezisztenciával rendelkeznek. Az Aletta szőlőfajtát a Muscat Ottonel és Seyve-Villard 12375 fajták keresztezésével állították elő. A fajta minősítési folyamatában a Bianca fajtával hasonlították össze. Az Aletta termés mennyisége csaknem kétszerese a Biancánál, mely a nagyobb rügytermékenységnek és nagyobb fürttömegnek köszönhető. Mustfoka alul marad a Bianca fajtának, viszont bora illatosabb és harmonikusabb. Tőkéje erőteljes növekedésű, lombszerkezete kedvező a gyengén fejlődő hónaljajtások miatt. Mivel alsó rügyei is termékenyek, rövid csapos metszés szükséges. Nagyobb terhelés mellett a termésátlaga eléri a 15-20 tonnát hektáronként. Az alacsony szőlő felvásárlási árak miatt a termelők törekednek a minél nagyobb termés elérésére. Szőlőjéből asztali bor készül, ezért a minőség romlása kevésbé fontos. Az Aletta fajta termesztése biztonságos jó fagy, peronoszpóra- és rothadástűrő képessége miatt. Jól illeszkedik az alacsony önköltség-stratégiájú alföldi szőlőtermesztés stratégiába.

Abstract: In recent years there has been an increasing interest in growing grapes in ecologically friendly and organic viticulture. The Research Station of Viticulture and Enology in Eger has introduced several interspecific cultivars free from an undesired off flavour by crossing American *Vitis* species with traditional European *Vitis vinifera*. This cultivar is the result of crossing Muscat Ottonel with Seyve-Villard 12375. In this paper a new resistant hybrid, 'Aletta' was evaluated during the registration process. The evaluation was performed within the period of 2005-2009 in several production sites in Hungary. 'Aletta' was compared to 'Bianca' cultivar. 'Aletta' showed about 50% more yield but was distinguished by lower sugar content. Wine acidity was not significantly different from 'Bianca'. In sensory evaluation 'Aletta' achieved better scores. The wine had harmonious acid composition and muscat flavour. Vine is vigorous but spur pruning is recommended because of the big cluster weight and high bud fertility. The internodes are long and the canopy is loose that results an easier canopy management. Since 'Aletta' was registered in 2009 its vineyard surface has reached 1300 hectares in Hungary.

Kulcsszavak: szőlőfajta, fajtaminősítés, szőlőnemesítés, rezisztencia, minőség

Keywords: grapevine, cultivar, grape breeding, fungal diseases, resistance, quality, wine

1. Bevezetés

A 19. században több szőlő kórokozó és kártevők került be Európába Észak-Amerikából. Korábban 5000 éven keresztül a *Vitis vinifera* faj fajtái termesztették, melyek fogékonyak a behurcolt betegségekre (Planchon, 1879). Először az Amerikai Egyesült Államokban kezdődtek a keresztezéses nemesítések, melyek fő célja a filoxéra ellenálló fajták előállítására volt. Így jöttek létre a *Vitis labrusca* eredetű direkttermő szőlőfajták (Izabella, Concord, Othello, Clinton, Elvira, Noah, Humboldt, 70 Jaeger, Taylor). Ezek bora rossz minőségű és mellékízzel (rókaíz) rendelkeznek. Ezért tovább folytatták a nemesítést *Vitis riparia*, *Vitis aestivalis*, *Vitis rupestris* fajok bevonásával Franciaországban. Az ellenállóságot az amerikai vad fajok, a minőséget a *Vitis vinifera* fajtái adták.

Ezeket a hibrideket a francia tenyésztőkről nevezték el pl Seibel, Seyval, Villard, Couderc, Bacon, Gaillard (Alleweldt, 1979). Több európai országban, így Magyarországon is folytatták a nemesítést a frank-amerikai hibridek felhasználásával. A szőlő poligenetikus jellege megnehezíti az ellenállóságot adó gének bevitelét az érzékeny fajtába (Bouquet, 1986).

Németországban is jelentős eredményeket értek el az ellenálló fajták nemesítésében. Ismertebb fajták: Pollux, Phoenix, Sirius, Orion, Regent, Hibernál, Breidecker, Primera, Prinzipal, Saphira, Rondo, Merzling és Johanniter. Osztrák kutatók Klosterneuburgban állították elő a Roesler, a Ráthay és a Seifert fajtákat. A romániai nemesítés eredményei közül kiemelésként érdemesek Valeria, a Brumariu és a Radames fajták. Moldovában (Kisinev) nemesítették többek közt a Fesztivalnűj, a Lyana, a Viorika és a Dacsnuj szőlőfajtákat. A Magaracsi Szőlészeti Intézetben hozták létre a Podarok Magaracha és a Pervenets Magaracha elnevezésű hibrideket. Odesszában nemesítették a Krizsovnjukovűj nevű csemegeszőlőt. Bulgáriában is állítottak elő interspecifikus hibrideket. Fontosabb fajták: Plevenski kolorit, Dunavska Gomza, Strebrosztrui, Dunavski Lazur, Muskat de Kailakh.

Hazánkban az interspecifikus fajták nemesítését Csizmazia és Bereznai kezdték el a SV hibridek felhasználásával. Egerben nemesített fajhibridek: Zala gyöngye (államilag elismerés: 1970), Bianca (1982), Medina (1984), Nero (1993). További fajták: Áron, Suzy, Rita (Göcseji zamatos), Lakhegyi mézes, Vértes csillaga, Viktor (EB 10) és Aletta (ECS 18). Az egri nemesítés eredményeire támaszkodva Szegedi és munkatársai is folytattak interspecifikus keresztezéseket Kecskemét, Katonatelepen. Kecskeméten (SZBKI) nemesített államilag elismert fajták: Pölöskei muskotály (1979) és Teréz (1995). További értékes kecskeméti interspecifikus fajták: Sarolta (KM. 309), Piroska (R 49), Eszter (R 65), Lidi (R.66), Lilla (R. 68), Galamb (R. 69), Orsi (R. 70), Flóra (R. 73), Fanny (R. 78) és Angela (R. 90). Fűri nemesítői tevékenységéhez fűződik a Seibel 5279 (Feri szőlő) felhasználásával létrehozott Reflex (RF. 5),

Refrén (RF. 16) és Reform (RF. 48). A Kertészeti Egyetemen (illetve jogutódain) előállított szőlőfajták: Viktória gyöngye (1995), Duna gyöngye (1995), Csillám (1997), Palatina (1996). Az Egyetem Genetika és Növénynevelés Tanszékén *V. amurensis* x *V. vinifera* keresztezéseket végeztek. Eredményeik közé tartozik a Kunleány, a Kunbarát, a Taurus (A 102), Amadeusz (A 109), Orpheus (A 122), Odysseus (A 212), Korai bíbor (V 1) és a Pannon frankos (V16). A Kristály (C 43) és a Toldi (C 50) fajtákat Kriszten nemesítette.

2. Anyag és módszer

A fajta minősítése az OMMI Helvéci Fajtakísérleti Állomásán történt 2005-2009 között. A peronoszpóra provokációs kísérletre a Pölöskei Állomáson került sor. Az ültetvény

művelésmódja közép magas Moser kordon volt. Négy parcellán, 5 ismétlésben rendeztük a kísérletet, melyet varianciaanalízissel értékeltünk ki.

1. ábra: Az Aletta érett fürtje (fotó. Baglyas)

Az Aletta muskotályos fehér borszőlőfajta (1. ábra). Bogyói teljes érettségkor rozsdás színre színeződik

3. Eredmények

Az Aletta termőképessége Egerben is nagyon jó, termés hozama mintegy 50%-kal felülmúlta a Biancáét. Mellékrügyei termékenyek, másodtermés képzésére kevésbé hajlamos. A Kiskunsági Csengőd-Kullér határában létesített ültetvényben szerzett tapasztalatok bizonyítják, hogy fagytűrőképessége nagyon jó, a Biancával azonos. Az 1984/85. és 1986/87. kemény telei után sem kellett tőkét visszavágni. Fürtje nagy, vállas, közepesen tömött. Helvécián 195 g, Egerben 214 g átlagtömegű volt. Virága hímnős. Termékenyülése jó. Bogyója Helvécián 2,57 g átlagtömeget ért el. Bogyói közepes méretűek, gömbölyűek. Bogyója puha, lédús, héja közepesen vastag, de tartós, íze muskotályos. Fürtök bogyóinak száma változó (66-103 db), de jellemzően a közepes bogyószámmal rendelkező fajták közé tartozik.

Szeptember közepére mustja eléri a 16-17 mustfokot. Szüretkori mustfok értékei rendszerint az összehasonlító Bianca fajtánál 1-2 MM-kal alacsonyabb (1. táblázat).

Mustjának és borának savtartalma közepes, a Biancával azonos. A helvéciai borok analízis eredménye szerint a fajtajelölt és a Bianca borának cukormentes extrakt tartalma között nincs lényeges különbség.

Helvécián (2006. és 2007.) az érzékszervi bírálatokon illatban és íz-zamat tekintetében nagyobb pontszámot ért el, mint az összehasonlító Bianca. A bírálók véleménye szerint bora kellemes, harmonikus savösszetételű, muskotályos zamatú. Az elmúlt évek aszályos időjárására a fajtajelölt nagyon kedvezőtlenül reagált, amely sok tőkén a fürtök, bogyók töppedését, fonnadását okozta. A 2008. évjáratú gyengébb borminőség kialakulásában ez nagyban hozzájárult. Lényeredéke jó.

1. táblázat Szőlő fajtakísérletek eredményei
(Helvécia, 2005-2009.)

Térállás: 3 x 1 m

Művelésmód: középmagas-kordon

Telepítés ideje: 2002.

Fajta	Évjárat	Rügy- terhelés	Termés- hozam	Szüret ideje	Magyar mustfok	Must títrálható savtartalma
		db/m ²	kg/m ²			g/l
Bianca	2005.	2,42	0,46	9. 21.	17,5	6
Villard blanc	2005.	2,15	0,89	10. 6.	15,0	8,2
Bianca	2005.	2,32	0,48	9. 18.	17,5	7,8
EB.10	2005.	1,95	0,67	9. 18.	19,0	9,1
E.Cs.18	2005.	2,20	0,64	9. 18.	18,0	7,4
Bianca	2006.	6,06	0,62	9. 20.	19,5	6,5
Villard blanc	2006.	5,59	1,07	10. 17.	17,9	6,4
Bianca	2006.	3,96	0,52	9. 18.	19,5	6,5
EB.10	2006.	4,19	0,77	9. 18.	19,0	8
E.Cs.18	2006.	4,33	0,76	9. 18.	16,5	6,3
Bianca	2007.	6,30	0,80	8. 31.	20	4,2
Villard blanc	2007.	5,08	1,28	9. 27.	16,5	7,7
Bianca	2007.	5,24	0,77	9. 10.	20,3	4,3
EB.10	2007.	3,91	1,00	9. 11.	18,5	6,3
E.Cs.18	2007.	4,29	0,76	9. 11.	17,5	5,6
Bianca	2008.	6,29	1,70	9. 8.	21,0	5,5
Villard blanc	2008.	5,98	1,71	10. 7.	15,5	7,8
Bianca	2008.	6,45	1,36	9. 4.	19,3	7,2
EB.10	2008.	6,15	1,94	9. 22.	18,0	6,6
E.Cs.18	2008.	6,45	1,57	9. 19.	18,0	5,7
Bianca	2009.	6,25	1,02	9. 3.	22,0	5,5
Villard blanc	2009.	4,97	1,72	10. 5.	16,3	7,7
Bianca	2009.	5,88	0,83	9. 4.	21,0	5,3
EB.10	2009.	5,46	1,38	9. 14.	19,0	6,8
E.Cs.18	2009.	5,70	1,00	9. 10.	18,0	5,5
Bianca	2005-2009.	5,46	0,92	9. 10.	20,0	5,5
Villard blanc		4,75	1,34	10. 6.	16,2	7,6
Bianca		4,77	0,79	9. 10.	19,5	6,2
EB.10		4,33	1,15	9. 16.	18,7	7,4
E.Cs.18		4,59	0,94	9. 15.	17,6	6,1
SzD 5%		0,70	0,35			
Főátlag		4,78	1,03			
CV		9,5	22,2			
Szignifikanci a		*	*			

* = 5 %-on szignifikáns

Pölöskén a provokációs kísérletben történt megfigyeléseink szerint peronoszpórával szemben

rezisztens. Zalagyöngyénél jobb peronoszpóra-, és lényegesen jobb lisztharmat ellenállósággal rendelkezik. Szürkerothadásra nem hajlamos. Rügyfakadási ideje közepes. Helvécián végzett megfigyelések szerint rügyfakadása megegyezik a Bianca fajtáéval. A Bianca fajta után néhány nappal virágzik. Mintegy 5-7 nappal később zsendül. Közepes tenyészidejű fajta. Általában szeptember közepén, második felében érik, általában 10-14 nappal a Bianca után szüretelhető. Magasművelésre alkalmas. Rügyterhelésének beállításakor elegendő 6-8 db/m² rügyet hagyni, mert terméshozama ilyen mértékű terhelés mellett is eléri a 10-12 t/ha-t. Rövid metszést igényel. Szálvesszős metszés esetén a szénhidrátok képzése kárt szenved, ami alacsonyabb mustfokot és rosszabb vesszőbeérést eredményez. Fagyűrűsége kiemelkedő, szárazságra nagyon érzékeny. Magnézium hiányra kissé érzékeny, mely közrejátszik a fürtkocsány-bénulás előfordulásához. Növekedése erős, hajtása félig felálló, ízközei hosszúak. Mérsékelt zöldmunkát igényel, szellős lombzatot nevel, kevés hónaljhajtatást képez. Nagy fürtjeinek köszönhetően szüretelése kedvező.

4. Következtetések

Az Aletta alacsony kockázattal termeszthető szőlőfajta (téli-tavaszi fagy) melyből, alacsony önköltségű szőlő, olcsó bor állítható elő. Mivel az Alföldön első sorban olcsó asztali borokat készítenek fontos, hogy a megtermelt szőlőnek alacsony legyen az önköltsége. Ez nagyban elősegítette a fajta elterjedését. A 2009-ben minősített fajtát ma több mint 1300 hektáron termesztik Magyarországon és külföldi országokban is kipróbálás alá került.

A fenntartható fejlődés, a környezet megóvása szükségessé teszi, hogy csökkentsük a növényvédő szerek mennyiségét. Ennek egyik legfontosabb módja az ellenálló fajták nemesítése. A fajta nemcsak alacsonyabb költséggel termesztendő, hanem a téli fagy szempontjából kockázatmentesebben is. Az Alföldön 10 évből átlagosan 2-3 évben a téli minimumhőmérséklet mínusz 20 Celsius fok alá csökken. Ha egy évben vissza kell vágni a tőkét, az éves bevétel elmarad, a költségek miatt veszteség jelentkezik.

Az eddig nemesített rezisztens fehér borszőlőfajták bora neutrális. Az Aletta bora kellemesen muskotályos, ezzel hiányt pótol a piacon. Kellemes íze miatt szőlőpálinkát és szőlő ívólét is készítenek belőle.

Irodalomjegyzék

- Alleweldt, G. (1979): L'amélioration des vignes résistantes aux chapignons et au phylloxera. Bulletin OIV 52. 583: 691-699.
- Bouquet, A. (1986): Introduction dans l'espèce *V. vinifera* L. d'un caractère de résistance à l'oidium (*Uncinula necator* Schw. Burr.) issu de l'espèce *M. rotundifolia* (Michx.) Small. *Vignevini* 12: 141-146.
- Galet, P. (1988): Cépages et vignobles de France. Tome 1., Les vignes américaines. Imprimerie Charles Dehan, Parc Euromedicine, Montpellier, France.
- Planchon J.E. (1879): Le Mildew ou faux Oidium américain dans les vignobles de France. Comtes rendus, Académie des Sciences.

Szerzők

Baglyas Ferenc PhD

Kecskeméti Főiskola, Kertészeti Főiskolai Kar, Kecskemét, Erdei F. tér 1-3; Tel.: +36-76/517-681, email: baglyas.ferenc@kfk.kefo.hu

Pölös Endre

Kecskeméti Főiskola, Kertészeti Főiskolai Kar, Kecskemét, Erdei F. tér 1-3; Tel: +36-76/517-722, email: polos.endre@kfk.kefo.hu

Pernes György

Nemzeti Élelmiszerbiztonsági Hivatal, Budapest Keleti Károly u.24; (+36)-1/336-9160, email: PernesGy@nebih.gov.hu